

Starodruki

O randze i zasobności bibliotek w szczególny sposób świadczą zbiory zgromadzonych w niej cymeliów, takich jak rękopisy, inkunabuły czy starodruki. Ponieważ Biblioteka Diecezjalna w Toruniu powstała dopiero kilkanaście lat temu i nie przejęła zbiorów żadnej wcześniej istniejącej instytucji, nie miała możliwości, by zgromadzić tego typu zbiory. Inne biblioteki kościelne, które posiadają znaczne zbiory starodruków, zazwyczaj albo same posiadają już kilkusetletnią historię albo przejmowały zbiory bibliotek klasztornych kasowanych w XIX w. przez państwa zaborcze. Nie znaczy to jednak, że interesująca nas biblioteka nie posiada w ogóle tego typu zbiorów. Biskup toruński Andrzej Suski odwiedzając podczas wizytacji poszczególne parafie diecezji, zawsze interesuje się, czy w kancelarii parafialnej, na strychu lub w wieży kościelnej są zgromadzone jakieś cenne zbiory. Jeśli parafia takie posiada, zleca, by przekazać akta do Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej, a druki do Biblioteki Diecezjalnej. Zazwyczaj są to wydawnictwa z okresu międzywojennego, ale zdarzają się także druki pochodzące z XIX wieku, a nawet nieliczne starodruki.

Aktualnie w magazynie cennych zbiorów w Centrum Dialogu są przechowywane następujące starodruki (uporządkowane wg dat wydania):

1. Pymander Mercurii Trismegisti cum Commento Fratris Hannibalis Rosseli, Cracoviae in Officina Typographica Lazarii, 1584, 19,5x31, oprawa skórzana z tłoczeniami uszkodzona, niektóre zszywki luźne, nosi ślady uszkodzenia przez korniki, odnotowana w Bibliografii Staropolskiej Estreichera, t. 26, s. 373-374.
2. Corpvs Ivris Canonici emendatvm et notis illvstratvm: Georgii XIII pont. max., Lvgdvni 1591 – Prawo kanoniczne, 16x24 cm, oprawa skórzana bez zdobień.
3. Biblia to iest Księgi Starego y Nowego Testamentu: według łacinskiego przekładu starego, w kościele powszechnym przyietego, na polski ięzyk z nowu z pilnością przełożone, z dokładaniem textu zydzowskiego y greckiego y z wykładem katholicim, trudniejszych mieysc, do obrony wiary świętey powszechney przeciw kacerztwom tych czasów należących; przez D. Iakvba Wvyka z Wągrowca, theologa Societatis Iesu 33x22,5 cm - Biblia Wujka – pierwsze wydanie z 1599 r., z Drukarni Łazarzowej, oprawa współczesna.

4. Meffret, Verbi Dei praeconis quondam celeberrimi sermones de praecipvis sanctorvm festii vitatibvs vulgo hortvlvs reginae Appellati , Kolonia 1625 23x18 cm – kazania z XVII w., oprawa w półskórek, księga wymaga konserwacji, nosi ślady zniszczenia przez korniki.

5. Desid(eri) Erasmi Roter(odami) Liber utilissimus de conscribendis epist(olis), Amsterod(ami) 1636, 5,5x11,5 cm, oprawa w świńską skórę.

6. Topographia Electoratus Brandenburgici et Ducatus Pomeraniae, Martin Zeiller, Frankfurt 1652, 20x31,5 cm, oprawa współczesna, egzemplarz po renowacji.

7. Francisci Nigri Cyriaci... Controversiarum forensium liber secundus: in quo vltra rerum iudicatarum casus frequentes... accesserunt, Sumptibus Samuelis Chouët 1667, 21x34 cm, oprawa w świńską skórę, uszkodzona.

8. Athanasii Kircher e Soc. Jesu, Arca Noë in tres libros digesta..., Amsterdam 1675 36,5x23 cm, Ex libris "Ex bibliotheca Senatus Gedanensis", oprawione w świńską skórę, zachowane w stanie dobrym.

9. Catechismale, Das ist: Dreyhundert halbstündige Sermones oder Kinder-Lehr-Predigten, eigentlich für die minderjährige Jugend gerichtet... Durch P.F. Procopium, Capucciner von Templin... von dem Authore selbst das gantze Werck mit nützlichen Summarien begabt... Opusculum III: Das ist Sommer-Theil, Saltzburg 1675 – Kazania niemieckojęzyczne, 10x15,5 cm , oprawa skórzana z przetłoczeniami i klamrami.

10. Sacrosancti Concilium Tridentinum additis Declarationibus Cardinalis, Lugduni 1676, 10x17 cm, oprawa skórzana z przetłoczeniami.

11. Theologia Scoti a prolixitate, & subtilitas eius ab obscuritate libera & vindicata seu Opus theologicum studentibus (...) Authore V.P. Ioanne Gabriele Boyuin. In quatuor partes divisa. Prima pars. Venetiis 1690, 15,4x8,5 cm, oprawa w świńską skórę, stan dobry.

12. Histoire du regne de Charles Gustave, roy de Suede, traduite en francois sur le latin de Monsieur baron Samuel de Pufendorf, Nuremberg 1697 – wydanie w 2 tomach, 23,5x37 cm, oprawa skórzana, zdobiona złoceniami na grzbiecie.
13. Pastwa Słowa Bożego Na sławnych cudownym Bogarodzicy P. Obrazem Łąkach Bratyańskich zebrana, X. Michała Łosiowica Zakonu S. Franciszka, cz. 1, Thorunii, nakładem Jana Chrystiana Laurera, 1706, 20,5x15,5 cm, oprawa skórzana, uszkodzona.
14. Biblia das ist Die ganze Heilige Schrift Altes und Neues Testaments verteutsch von Herrn Doctor Martin Luther (...), Nürnberg, Johann Andreas Endters Seel. Sohn und Erben, 1720 - Biblia w tłumaczeniu Marcina Lutera, 28x42 cm, oprawa skórzana z przetłoczeniami, okucia narożne z postaciami 4 Ewangelistów, dwie zapinki mosiężne z postaciami Dawida i Salomona (?), guz w formie postaci: Chrystusa Króla z przodu i Mojżesz z tablicami 10 przykazań z tyłu.
15. Museum Italicum seu collection veterum scriptorum ex bibliothecis Italicis eruta a D. Johanne Mabillon, Lutetiae Parisiorum, apud Montalant, 1724, t. 1-2, 19x25,5 cm, oprawa w świńską skórę, bez zdobień, stan dobry.
16. Hugo Grotius, De veritate religionis christianae, Halae Magdeburgicae, Typis et impensis Orphanotropei, 1734 – 11x17,5 cm, oprawa w skórę, na wewnętrznej stronie okładki wpis własnościowy: Inwentarium ecclesiae Bartungensis No 176 (własność kościoła w Bartągu), za stroną tytułową wpis Antoniego Kwaśniewskiego, studenta teologii z Braniewa w 1823 r.
17. Kazania na święta całego roku W. X. Jakuba Filipowicza Soc. Jesu. Po śmierci jego wydane, W Poznaniu 1737, 16x18 cm, oprawa w półskórek, uszkodzony grzbiet.
18. Psalterium, edendum curavit Gotthilf Augustus Franckius, Halle 1738 – 8x12,5 cm, księga Psalmów w języku hebrajskim, oprawa w półskórek, stan zachowania dobry.
19. Histoire romaine depuis la fondation de Rome jusqu'à la bataille d'Actium, par M. Rollin,

Tome premier, Amsterdam 1739, 16,5x10,5 cm, oprawa w skórę bez zdobień, stan zachowania dobry.

20. Norma Practica ultimarum Voluntatum earumque legitimae executionis nec non modi conficiendi ratum temporis inter parochum antecessorem & successorem in gratiam ven. cleri ... Diaecesis Herbipolensis, jussu et auctoritate ... Friderici Caroli, Episcopi Bambergensis & Herbipolensis ... edita ; ... publicata die prima Januarii, anno 1742 – normy prawne dla diecezji Würzburg, 16,5x20,5 cm, oprawa skórzana bez zdobień.

21. Vita Nicolai Quinti Pont. Max. Ad fidem veterum Monumentorum a Dominico Georgio Sanctissimi Domini Nostri Benedicti Papae XIV ex intimis sacellanis conscripta, Romae 1742, Ex typographia Palearinorum – 18,5x25 cm, oprawa w świńską skórę.

22. D. Martin Luthers sowohl in Deutscher als Lateinischer Sprache verfertigte und aus der letzteren in die erstere übersetzte Sämtliche Schriften... herausgegeben von Johan Georg Walch, Tl. 13, Hale 1743 – komentarz do Ewangelii wybrany z dzieł Marcina Lutera, 18,5x23 cm, oprawa współczesna.

23. Cursus theologiae moralis abbreviatus, id est, tractatum theologico-moralium omnium summa seu compendium ... Pars II. Complectens Tractatus de Religione, horis canonicis, juramento, voto, justitia, caeterisque virtutibus cardinalibus, uti & de contractibus, R.P. Anselmus Schnell; Augustae Vindelicorum 1744, 16x10,5 cm, oprawa w półskórek.

24. Kazań Świątecznych Xiędza Jdziego Madeyskiego od S. Józefa Scholarum Piarum, Tom II, w Warszawie w Drukarni J. K. Mści, y Rzeczypospolitey, 1755, 16x19,5 cm, oprawa skórzana bez zdobień, stan zły – wydawnictwo odnotowane w Bibliografii Staropolskiej Estreichera, t. 22, s. 25.

25. M. Tullii Ciceronis, Operum, T. 4, Halae, 1756, 12x20 cm, oprawa w świńską skórę.

26. P. Ovidii Nasonis, Opera Omnia. Accedit Chrestomathia, historiam poeticam, geographiam, et cvivsvs generis antiqvitates strictim ac dilvcide exponens, cvrante Ioanne

Petro Millero, Berolini, 1757 – Owidiusz, dzieła wszystkie, t.1, pieczęć “Ex Bibliotheca Gimnasii Culmensis”, 9,5x16,5 cm, oprawa skórzana bez zdobień.

27. Breviarii Romani, Ex Decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restituti, Horae Diurnae, Venetiis, 1759, 7x12 cm, oprawa skórzana.

28. Missale Romanum Ex Decreto Sacrosancti Concilii Tridentini, Venetiss 1765, 11,5x21 cm, oprawa skórzana bez zdobień, zostały zapinki od klamr.

29. Plutarchi Chaeronensis quae supersunt, Omnia, graece et latine, T. 6, Lipsiae 1777, 11,5x21,5 cm, oprawa w półskórek.

30. L’Histoire de L’Amerque Par M. Robertson, T.1, Paris 1780, 9,5x17 cm, oprawa skórzana.

31. Albii Tibullii Carmina: libri tres, cum libro quarto Supliciae et aliorum. Novis curis castigavit C. G. Heyne, Lipsiae 1777, Pieczęć “Konigliches Realprogimnasium zu Culm”, 12x20,5 cm, oprawa w półskórek

32. Vade Mecum Piorum Sacerdotum sive exercitia ... nec non maditationes, Kälin 1778, 5x10,5 cm, prawa skórzana ze złoceniami

33. Biblia Das ist Die Gantze Heilige Schriff Altten und Neuen Testaments, verteutschet durch Doct. Martin Luther (...) Neue Auslage, Basel, Emanuel Thurneysen, 1778 - Biblia w tłumaczeniu Marcina Lutera, 38,5x25cm oprawa skórzana bez zdobień, 5 guzów, zapinki.

34. Theologia moralis universa R.P. Gabrielis Antoine , Venetiis 1788. T. 1 i 4, 18,5x24 cm, oprawa współczesna.

35. L'economia della fede Cristiana esposta da Gianvincenzo Bolgeni in confutazione di un libro contro i fatti dommatici stampato dal Signor Giambattista Guadagnini, In Brescia 1790. 19,5x13 cm, oprawa w półskórek.
36. Kazania na Niedziele y Święta całego roku W. X. Piotra Skargi, Wilno 1793. T. 1-4, 9,5x16,5 cm, oprawa skórzana.
37. Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini, 1799, 21,5x31,5 cm, oprawa skórzana z tłoczeniami, guzy na rogach, brzegi kart malowane.

Opracowanie: Emilia Zalewska

Serie wydawnicze w zbiorach Biblioteki

-

[Sources chrétiennes](#) (1943 -)

-

[Dictionnaire d'archéologie Chrétienne et de liturgie](#) (Paris 1907 - 1953)

-

[Słownik języka polskiego Samuela Bogumiła Lindego](#) (1807 - 1814) - I wydanie

-

[Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique](#) (1933 - 1995)

-

[Acta Synodalia S.C.Oe. Vaticani II](#) (1970 - 1999)

-

[Insegnamenti di Paolo VI](#) (1965-1979)

-

[Insegnamenti di Giovanni Paolo II](#) (1979-2005)